

ANADOLU EĞİTİM SENDİKASI

**TÜRKİYE'DE MESLEKİ VE
TEKNİK EĞİTİMDE MESEM
DEĞERLENDİRME, İNCELEME,
SORUN TESPİTİ VE ÖNERİ RAPORU**

ÇOCUK İŞÇİSİ Mİ, ÇIRAK MI, ÖĞRENCİ Mİ?

AESSAM
(Anadolu Eğitim Sendikası Stratejik Araştırma Merkezi)

Ocak 2026

TÜRKİYE’DE MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİMDE MESEM DEĞERLENDİRME, İNCELEME,SORUN TESPİTİ VE ÖNERİ RAPORU OCAK 2026

ÇOCUK İŞÇİSİ Mİ, ÇIRAK MI, ÖĞRENCİ Mİ?

GİRİŞ

Ülkelerin gelişmişlik durumunu belirleyen unsurlar ekonomik özgürlük, katma değer üreten bir toplum, kültürel farkındalık ve bunların en başında nitelikli eğitimidir. Nitelikli eğitimin, yetişmiş insan gücünün çıktısı ekonomisi güçlü bir ülkedir. Değişen dünya şartlarında küresel rekabetin hızla artması ile bu rekabette yer alabilmenin yolu arz talep dengesini sağlayabilecek kapasitede donanımlı insan gücünü yetiştirmektir. Akademik olarak verilen eğitim yanında mesleki ve teknik anlamda verilen eğitimin, ülke insanına sunulan imkanların önemi her geçen gün farklılaşarak artmaktadır.

Mesleki ve teknik eğitimin tanımı “Bireysel ve toplumsal yaşam için zorunlu olan bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri, tavır ve meslek alışkanlıkları kazandırarak bireyi zihinsel, duygusal, sosyal, ekonomik ve kişisel yönleriyle dengeli biçimde geliştirme süreci (Şahinkesen, 1992: 691)” olarak aldığımızda mesleki ve teknik eğitimin çok yönlü bir yapısının olduğu görülmektedir. Ahilik ve lonca teşkilatlarından gelen bir geleneğe sahip olan ülkemizde mesleki yeterlilik, meslek ahlakı ve meslek eğitimi her zaman gündemde olmuştur.

Artan nüfus, kırsaldan şehre göç, toplumun yaşadığı ekonomik zorluklar neticesinde istihdamın daralması, sermayenin ucuz iş gücü araması akademik hayatında çok başarılı olamayan ailelerin çocuklarının meslek sahibi olma düşüncesini kuvvetlendirmiştir. Bu ihtiyacı Milli Eğitim Bakanlığı, temeli 1986 yılında atılan 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu ile doldurmak için çalışmaları hızlandırmış ve o tarihten sonra küçük yaştaki çocukların piyasada istihdamı, okuldan uzaklaşıp uzaklaşmadığı, mesleki eğitimin çerçevesi tartışılır olmuştur. “İstihdam garantili eğitim” olarak toplumda yer edinen MESEM uygulaması okuldan kopma durumunda olan çocuklar için bir alternatif olurken, öğrenci vasfını kaybeden, denetimsizlik ve plansızlık sonucu ucuz iş gücüne dönüşen bir yapıya bürünmüştür. Avrupa’da da uygulanan mesleki eğitim modelleri ülkemizde maalesef bir ihtiyaç olmakla berabere çocuk ölümleri, çocuk istismarları ile anılır olmuştur.

Eğitim çağında her kademedeki bireyin akademik olarak başarı elde edemeyeceği açıktır. Devlet bu durumlarda gerekli eğitim modellerini geliştirerek akademinin yanında mesleki eğitimde çocukların yaşına uygun, denetimi yüksek, piyasanın ucuz iş gücü olarak görmediği, güvenli bir modeli yerleştirmek zorundadır. Anayasanın 41.42.50. maddeleri birlikte değerlendirildiğinde devletin çocukları her türlü güvence altına alması, sömürü ve istismardan koruması; yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmasına müsaade etmemesi açıkça belirtilmektedir.

Anadolu Eğitim Sendikası sayısı, 500 bini geçen ve her geçen gün sayısı artan MESEM öğrencilerinin eğitim ortamından kopmadan, piyasada ucuz iş gücü ihtiyacını karşılayan konumunda olmadan, güvenli ortamlarda meslek edinmelerini bir eğitim sorununun ötesinde toplumsal bir sorun olarak görmektedir. Bu amaçla hazırlanan bu rapor Türkiye’de meslek eğitiminin önemine, çözüm odaklı olarak ülkemizin eğitim sorunlarına duyduğumuz hassas yaklaşımımızın ve gençlerimize iyi bir gelecek inşa etmeye olan inancımızın bir ürünüdür.

GENEL DEĞERLENDİRME

Türk eğitim sisteminde her kademedede oluşturulan eğitim modelleri alttan başlayarak en üste doğru sorunları kartopu gibi büyütürken getirmektedir. Anasınıflarından başlayan plansızlık, liseye ve oradan üniversite kapılarındaki yığılmalara sebep olmaktadır. Üniversite mezunlarının iş bulamadığı bir eğitim sistemi kendi içinde çıkış yolları ararken gelinen noktada çıkış yolu olarak sunulan uygulamalar da kendi sorunları ile toplumsal bir yaraya dönüşmektedir.

Eğitim sisteminin içinde akademik başarı odaklı bir yaklaşımın yanında mesleki eğitimin önemi her geçen gün artmaktadır. Geleceğini bir meslek edinerek kurmak isteyen gençlerimize sunulacak olan imkânlar hem istihdam hem ekonomiye katkı hem de kalifiye eleman anlamında önem kazanmaktadır. Bu aşamada kırılma noktası mesleki eğitiminin planlanması, yeterliliği, uygulanması ve denetlenmesidir. Mesleki eğitime başlayan çocukların hukuken statüleri “öğrenci/çırak” olmakla beraber, fiilen iş yerlerinde tam yada yarı zamanlı çalışan işçiler gibi muamele görmektedirler.

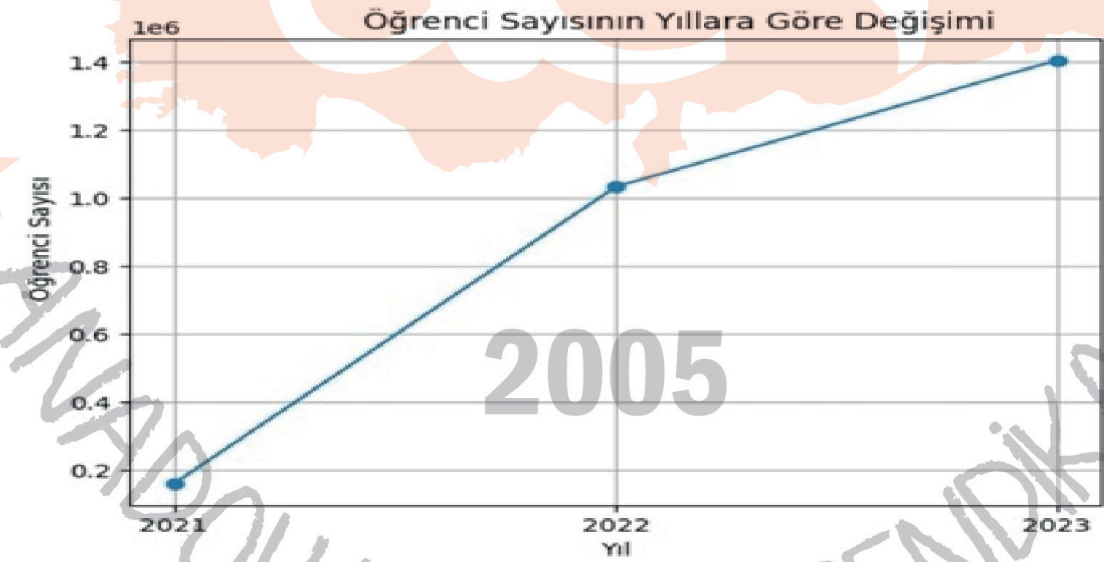
Bu anlamda 3308 sayılı kanunda geçen “ aday çırak, çırak, kalfa, usta” tanımlamaları henüz okul çağındaki çocukların sermaye için ucuz iş gücü anlamına gelebilecek durumlarla karşılaşmaması için titiz bir çalışma gereklidir. Ülke gündeminde çocuk işçi ölümleri ile gelen okul çağındaki çocukların mesleki eğitimleri can güvenliği sorununa dönüşmüştür. Bugün üzülmeye değer ki MESEM’de kayıtlı öğrenciler gerekli alt yapı, güvenlik, denetim olmadan iş yerlerinde çalışmaktadırlar.

Türkiye Büyük Millet Meclisinde gündeme gelen 17 MESEM öğrencisinin çalışırken vefat etmesi, durumun ne kadar vahim olduğunun bir göstergesidir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre, 2024'te Türkiye nüfusunun yüzde 25.5'ini 0-17 yaş grubundaki çocuklar oluşturdu. Hane halkı iş gücü araştırması 2024 yılı sonuçlarına göre 2020'de yüzde 16.2 olan 15-17 yaş grubundaki çocukların iş gücüne katılma oranı yüzde 24.9'e yükseldi. Yani 4 çocuktan 1'i işçi olarak çalışıyor. 2024'te 15-17 yaş grubunda 3 milyon 894 bin çocuk bulunurken, bunların 970 bini kayıtlı işçi olarak çalışıyor. Buna ek olarak 504 bin çocuk da mesleki eğitim merkezleri (MESEM) kapsamında patronlara çalışıyor. Böylece toplamda çocuk işçi sayısı 1 milyon 474 bine ulaşıyor.

(<https://www.isigmeclisi.org/21250-tuik-2024-cocuk-istatistiklerini-acikladi>)

Çocuk işçi sayısının en çok artış gösterdiği 2021-2023 öğrenci sayısı tablosu

Bu tablo mevcut problemin her geçen gün kartopu gibi büyüyerek ülkemizin gündeminde yer alacağının ispatıdır. O halde yapılacak olan günlük siyasi polemiklerden uzak, sorunu görmezden gelmeyen, popülist yaklaşımlardan uzak çözümler bulmaktır. Anadolu Eğitim Sendikası sorunu tespit edip dünya ölçeğinde ve ülkemiz şartlarında araştırma yapıp özellikle sahadan alınan verilerle bir rapor hazırlamayı görev bilmektedir. Bu anlamda MESEM'e yönelik olan bu çalışma ülkemizdeki mesleki ve teknik eğitime de bir pencere açacaktır.

DÜNYA'DA MESLEKİ EĞİTİM UYGULAMALARI

Mesleki eğitim bütün ülkeler açısından önemli bir konudur. Avrupa ülkelerine baktığımızda mesleki eğitimin devlet eliyle sıkı bir denetime tabi tutulduğu, kuralların keskin olduğu, çocuk işçisi değil meslek öğrenen birey anlayışının hakim olduğu görülmektedir. Mesleki eğitimi '15 yaşında çocuklar okuldan koparılıp sermayeye ucuz iş gücü sağlanıyor.' söylemi ile 'Küçük yaşta meslek öğrenmezlerse belli yaşlardan sonra öğrenemezler.' söylemini arasında tartışma yapmak yerine sorunu büyük ölçüde çözen Avrupa ülkelerinde uygulanan sistem üzerinde düşünmelidir. Yüksek öğrenime her öğrencinin gitmeyeceği gerçeğinden hareketle önümüzde duran mesleki eğitim sorunlarına çözüm üretmek ve bir bakış açısı geliştirip var olan sistemin aksaklıklarını gidermek gereklidir. Avrupa ülkelerinde gerek devlet eliyle gerekse AB standartlarında mesleki eğitimi takip eden ve olumsuzlukları raporlaştıran CEDEFOP (Avrupa Mesleki Eğitimi Geliştirme Merkezi) gibi ajanslar vasıtasıyla güçlü bir planlama ve denetimle mesleki eğitimi çocuk işçiliği olarak değil ekonomiye, istihdama katkı anlamında geliştiren programlar uygulanmıştır. CEDEFOP'un Türkiye'deki mesleki eğitime ilişkin veri ve analiz raporlarından, çıraklık/işyeri eğitimine ilişkin politikaları bağlamında şu tabloya ulaşmak mümkündür.

Başlık	CEDEFOP / Avrupa	Türkiye (MESEM)
Öğrenci statüsü	Öğrenci	Evrakta çırak-öğrenci, fiilen işçi
Tehlikeli işler çalışabilir.	Yasak	Belge ve eğitim şartı ile
Denetim	Sıkı ve çok katmanlı	Zayıf
Eğitim süresi	Okul ağırlıklı	İş yeri ağırlıklı
Çocuk işçiliği riski	Çok düşük	Yüksek

Bu tablodan dolayı CEDEFOP Türkiye'yi "iyileştirilmesi gereken sistem" olarak nitelemektedir. Dünyada ve özellikle Avrupa ülkelerinde mesleki eğitim çağındaki çocukların eğitimine kısaca baktığımızda karşımıza çıkan tablo güvenlik ve yaşa uygun çalışma ortamı ile sıkı denetim unsurlarının ön planda olduğu görülmektedir.

Almanya – Dual Sistem (Dual Ausbildung)

- Haftanın belirli günleri okulda teorik eğitim (2-3 gün), belirli günleri işletmede ücretli pratik eğitim verilir.
- Öğrenciler "çırak" statüsünde ve iş sözleşmesi yapılır
- İşletmeden maaş alınır. (ülkeye göre yüksek). Maaş öğrencinin hesabına yatırılır.
- 15-16 yaşından itibaren başlanabilir.
- Tehlikeli işlerde çalıştırmak kesinlikle yasaktır. Sadece risk analizi yapılan yerlerde kısa süreliğine izin verilir.
- Meslek odaları, iş müfettişleri, meslek okulları, sigorta kurumları sıkı bir denetim yapar. Bu kurumların yaptırımları ağırdır.
- Eğitim süresi mesleğe göre 1-3 yıldır

Fransa – Apprentissage

- Çıraklık sözleşmesi ile işletmede çalışılır, aynı zamanda okulda eğitim alınır.
- 16 yaşından itibaren uygulanabilir.
- Haftanın belirli günleri okulda 1-2 gün, belirli günleri işletmede pratik eğitim verilir.
- Öğrenciler çırak statüsündedir.
- 18 yaş altındakiler “genç işçi” olarak kabul edilir ve özel koruma altındadır.
- İşletme ile resmi çıraklık sözleşmesi imzalanır.
- Öğrenciler yaşa ve eğitim durumuna göre işletmelerden maaş alırlar. Maaş öğrencinin hesabına yatırılır.
- 15 yaşını doldurmuş ve zorunlu eğitimi bitirmiş olanlar başlayabilir.
- Gece çalışması yaptırılmaz ve tehlikeli hiçbir işte çalıştırılmazlar. Güvenli eğitim ortamları ve simülasyonlar, okul atölyelerinde deneyim sahibi olmaları sağlanır.
- Eğitim süresi mesleğe göre 1-3 yıldır.

Hollanda – BBL (Beroepsbegeleidende Leerweg)

- Haftanın belirli günleri 1-2 gün okulda teorik eğitim, belirli günleri işletmede ücretli pratik eğitim verilir.
- Öğrenciler çırak/çalışan öğrenci statüsündedir.
- Çıraklık sözleşmesi ile işletmede çalışılır. Maaş öğrencinin hesabına yatırılır.
- Okul, işveren, devlet sistemi birlikte kayıt ve denetim yapar.
- Çıraklar yaşa ve eğitim durumuna göre işletmelerden maaş alırlar.
- 15 yaşını doldurmuş ve zorunlu eğitimi bitirmiş olanlar başlayabilir.
- Gece çalışması yaptırılmaz ve tehlikeli hiçbir işte çalıştırılmazlar. 18 yaşına kadar inşaat mesleği okuyan genç bile şantiyeye sokulmaz. Güvenli eğitim ortamları ve simülasyonlar, okul atölyelerinde deneyim sahibi olmaları sağlanır. Hollanda iş güvenliği kurumu (Inspectie SZW) bu kuralları çok sıkı denetler.
- Eğitim süresi mesleğe göre 1-4 yıldır.

Avusturya – Dual Sistem (Dual Ausbildung)

- Haftanın belirli günleri okulda 1-2 gün teorik eğitim, belirli günleri işletmede pratik eğitim verilir.
- Öğrenciler çırak/öğrenci statüsündedir.
- Çıraklık sözleşmesi ile işletmede çalışılır.

- Çıraklar yaşa ve eğitim durumuna göre işletmelerden maaş alırlar. Maaş öğrencinin hesabına yatırılır.
- 15 yaşını doldurmuş ve zorunlu eğitimi bitirmiş olanlar başlayabilir.
- Gece çalışması yaptırılmaz ve tehlikeli hiçbir işte çalıştırılmazlar. 18 yaşına kadar inşaat mesleği okuyan genç bile şantiyeye sokulmaz. Güvenli eğitim ortamları ve simülasyonlar, okul atölyelerinde deneyim sahibi olmaları sağlanır.
- Avusturya’da çırak “iş gücü değildir, eğitim alan gençtir.
- Denetimler sık ve yaptırımlar ağırdır.
- Eğitim süresi mesleğe göre 2-4 yıldır.

İsviçre – Dual Apprenticeship (Berufslehre)

- Haftanın belirli günleri okulda 1-2 gün teorik eğitim, belirli günleri işletmede pratik eğitim verilir.
- Öğrenciler çırak/öğrenci statüsündedir.
- Çıraklık sözleşmesi ile işletmede çalışılır.
- İşveren sertifikalı usta eğitici sağlamak, yazılı eğitim planı yapmak, risk analizi ve iş güvenliği eğitimi almak zorundadır.
- Çıraklar mesleğe ve eğitim yılına göre maaş alırlar. Maaş öğrencinin hesabına yatırılır.
- 15 yaşını doldurmuş ve zorunlu eğitimi bitirmiş olanlar başlayabilir.
- Gece çalışması yaptırılmaz ve tehlikeli hiçbir işte çalıştırılmazlar. 18 yaşına kadar inşaat mesleği okuyan genç bile şantiyeye sokulmaz. Güvenli eğitim ortamları ve simülasyonlar, okul atölyelerinde deneyim sahibi olmaları sağlanır.
- İsviçre şantiyelerinde kimlik ve yaş kontrolü yapılır.
- Eğitim süresi mesleğe göre 2-4 yıldır.

Japonya

- Mesleki eğitim tamamen okul temellidir.
- Meslek liseleri ve teknik kolejler vardır.
- Haftanın belirli günleri işletmelerde çalışma yoktur.
- Öğrenci sadece öğrenci statüsündedir. Sözleşme yoktur. Öğrenci maaş almaz.

ABD Career & Technical Education (CTE)

- Lise içinde meslek liseleri bulunmaktadır.
- Çırak statüsü genelde 18 yaş sonrası içindir.
- İşletmelerde çalışma istisnai ve sınırlıdır.

- Öğrenciler maaş almaz.
- Öğrenciler üretime dâhil edilmedikleri için tehlikeli işlerde de çalıştırılmazlar.

Singapur ITE (Institute of Technical Education)

- Mesleki eğitim okulda yapılır.
- Çırak-işçi statüsü yoktur.
- İşverenle eğitim sözleşmesi yoktur.
- Öğrencilere maaş ödenmez.
- İş yerinde çalışmalar kısa süreli ve okul denetimindedir.
- Tehlikeli işlerde çalıştırılma tamamen yasaktır.

Çin

- Mesleki okullar vardır.
- Çırak-işçi statüsü yoktur.
- İş sözleşmesi yoktur. Eğitim protokolü vardır.
- Öğrenciye maaş verilmesi yasaktır.
- Öğrencilerin tehlikeli işlerde çalıştırılması kesinlikle yasaktır.

Görüldüğü üzere dünyada ve özellikle Avrupa'da çıraklık sistemi ağırlıklı olarak eğitim temellidir. Çocuğun ekonomik sömürüsüne kapalıdır. Öğrencileri tehlikeli işlerde çalıştırmak gibi bir durum asla söz konusu değildir. Mesleki eğitim, piyasanın iş gücü ihtiyacını karşılama odaklı değil öğrencinin güvenliği, aldığı eğitimin meslek hayatındaki yeterliliği, yetişkin bir birey olarak hayatını idame ettirebilecek konuma gelmesindeki katkısı ile planlanmakta ve uygulanmaktadır.

Ülkemizde ise MESEM'lerdeki eğitimin mercek altına alınıp sahadan verilerle desteklenerek yeniden yapılandırılması şarttır. Bu anlamda Anadolu Eğitim Sendikası olarak yaptığımız araştırmalar ve özellikle sahadan alınan veriler neticesinde yaşanan sorunun ortaya koyup çözülmesi gereken hususlar belirlenmeye çalışılmıştır. Hem okulların ve öğrencilerin durumu hem de okullarda okul idarecilerin ve öğretmenlerin karşılaştıkları sorunları gündeme taşıyıp daha sağlıklı bir eğitim ortamının oluşması için çalışma ç yapılmıştır. MESEM'lerde çocuk işçi mi, çırak mı, öğrenci mi yetiştiriliyor? sorununa neşter atılmaya çalışılmıştır.

MESEM'DE EĞİTİM, UYGULAMA, YÖNETİM, MÜFREDAT SORUNLARI VE ÖNERİLER

1-Bu okullardaki öğrencilerin 'çocuk işçi' gibi muamele görmesine sebep olan en büyük etken denetim mekanizmalarının ve yaptırımların yetersizliğidir. Yasal düzenlemelerin yeterli olmaması, denetimde gerekli hassasiyetin gösterilmemesi eğitim çağındaki çocukların yetişkin birey gibi çalıştırılmasına sebep olmaktadır. İş yerlerini denetlemekle görevli odaların görevlerini yeterince yapmamaları, esnaflarını koruma refleksiyle hareket etmeleri, iş yerlerini iş sağlığı ve güvenliği açısından denetlememeleri büyük bir sorun olarak sahada yaşanmaktadır. Denetimler en sıkı biçimde arttırılmalıdır.

2-Öğrencilerin iş veren tarafından çalışma saatlerini uzun tutması, öğrencinin çalıştırılması yasak olan inşaat, kimyasal ortam, riskli alanlar gibi yerlerde çalıştırması önemli bir güvenlik riski doğurmaktadır. Özellikle kurumsal olmayan iş yerlerinde usta öğretici ile öğrenci arasındaki diyalogların öğrencinin yaşına uygun olmaması pedagojik açıdan da olumsuz bir durum ortaya koymaktadır. Usta öğretmenler öğrencilere iş sağlığı ve güvenliği için gerekli uyarıları yapmamaktadır. Öğrenci daha çok gözlemci ve yardımcı olması gerekirken yetişkin işçi gibi çalıştırılmaktadır. Bu anlamda işverenler de belirli aralıklarla bu anlamda kontrol edilmeli ve eğitimlere alınmalıdır. Kurallara uymayanlara ağır yaptırımlar uygulanmalıdır.

3-Veliler öğrencilerini takip etmedikleri ve genellikle meslek öğrenmeleri için zorluklara katlanmaları gerektiğine inandıkları için çocuklarının maruz kaldıkları uygulamalara ses çıkarmamaktadır. Veliler için bilgilendirme toplantıları yapılmalıdır.

4-İşverenlere yönelik yaptırımlar arttırılırken işvereni teşvik edici uygulamalar da yapılmalı, aksayan sistemin tek sorumlusu olarak onların görülmesinin önüne geçilmelidir.

5- MESEM'lerin ucuz iş gücünün kaynağı ve sürdürücü aktörlerinden biri olarak var olmasının önüne geçmek için var olan yönetmelikler sahadan bilgilerle geliştirilmeli, yeni düzenlemeler yapılmalıdır.

6- Bakanlık teşkilatlanmasında mesleki ve teknik eğitimin içinden gelen, sorunları bilen, iletişime açık, yapıcı karakterde liyakat esasına dayalı olarak yetkili kişilerin karar mekanizmalarında görev almaları sağlanmalıdır.

7- MESEM programları, okuma isteği olmayan ya da çeşitli sebeplerle yüksek öğrenime gidemeyen çocuklar için 'en son alternatif', hayata atılmanın en kısa yolu' olarak görüldüğünden MESEM'lere kayıt oranları her geçen yıl artmaktadır. Bunu önlemek için MESEM'lere kayıt ve geçişler belirli kriterlere bağlanmalıdır.

8- Mesleki eğitimin önemini arttırmak, başarılı öğrencilerin de mesleki eğitimden faydalanmalarını sağlayabilmek amacıyla ortaokul düzeyinde mesleki eğitim bilgilendirmeleri yapılmalı, öğrencilerin ilgi alanlarına göre mesleki eğitimi tercih edebilecekleri imkânlar sunulmalıdır.

9- MESEM kayıtlarında 14 yaş üstü sınır olduğu için ortaokulu bitiren ancak 14 yaşına gelmemiş öğrenciler okullar açılmasına rağmen yaşlarının dolmasını beklemekte ve dönem ortalarında ancak kayıt yaptırabilmekteler. Bu anlamda çocukların eğitim hakkı da engellenmektedir. Bütün ortaokullarımızdan mezun çocuklarımızın en küçük yaşının kriter olarak belirlenmeli, yaş ve risk düzeyi eşleştirmesiyle bölümlere kademeli kayıt sistemi getirilmeli ve işlemler mevcut nakil tercih döneminde tamamlanmalıdır.

10-Koordinatör öğretmenlerin eğitimleri yapılmalı, onların sahadan aldığı bilgiler, yaptıkları gözlemler dikkate alınmalıdır.

11-Devlet destek ödemeleri işverene değil öğrenciye ödenmelidir. Öğrencinin işverenle bu konuda karşı karşıya gelmesinin önüne geçilmelidir.

12-Öğrenci kayıtlarının yıl boyu olması kayıt sistemini çökertmekte ve okulun işleyişine ağır bir yük vermektedir. Kayıt dönemleri sınırlandırılmalıdır.

13-10. sınıfa kadar öğrenciler yeni alana uygun işletme bulduklarında alan ve dal değiştirebildiklerinden okul içinde sınıf değiştiren öğrenciler çoğalmakta ve öğrenci takibi zorlaşmaktadır. Bu durum hem okul idaresi hem de öğretmenler için büyük bir sorun olmaktadır. Alan ve dal değişiklikleri zorunlu hallerle sınırlandırılmalıdır.

14-Öğrenci sayısının her geçen gün artması ile bina sorunu hat safhaya ulaşmıştır. Öğrenciler uygun olmayan şartlardaki okullara gelmektedir. Bina yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar yeni binalarla giderilmelidir.

15-Öğrenciler haftanın bir günü okula geldiklerinden günlük ders saat yükleri çok olmaktadır. Akşam dersleri de dâhil günlük 14-15 saat ders öğrencilerin motivasyonu ve pedagojik açıdan sorunludur. Ders saatleri azaltılmalıdır.

16-Belirli koşullarla, belirli derslerin ders saati azaltılmalı, isteyen öğrencinin bazı dersleri açık öğretimden alabilmesinin önü açılmalıdır. Derslerin müfredatları mesleki eğitime uygun hazırlanmalıdır. Anadolu liselerine gönderilen kitaplar bu okullara gönderilmemeli, mesleki eğitime uygun halde yeniden yazılmalıdır.

Özellikle Türk dili ve edebiyatı dersinde konuşma, dinleme sınavları için yeterli bir zaman bulunmamaktadır. Bu sınavlar MESEM'ler için kaldırılmalıdır. Burada görev yapan öğretmenlerden görüş alınmalıdır.

17-Öğrencilerin fiziksel aktivite yapacakları imkânlar sunulmalı, haftanın dört günü iş yerinde olduklarından okula adapte olamayan öğrencilerin okulları iş yeri haricinde vakit dolduracak yer olarak görmelerinin önüne geçilmelidir.

18-Koordinatör öğretmenler haftalık birçok iş yerini (yaklaşık 40 işyeri) kontrol etmek zorunda kaldıklarından büyük sıkıntı yaşamaktadırlar. İş yerlerinin birbirinden uzaklığı koordinatör öğretmenlerin maddi kayıplarına sebep olmaktadır. Koordinatör öğretmenlerin koordinatörlük ek ders ücretleri arttırılmalı veya yol ücreti verilmelidir.

19-Okulların denetimlerde ve diğer işlemlerde yetkileri arttırılmalıdır.

20-MESEM'lerde uygulanan diploma programları MESEM'lere çeşitli teknik liselerden ve çok programlı liselerden öğrenci naklini arttırdığından bu okullarda öğrenci sayısı azalmakta, MESEM'lerin yükü artmaktadır. Bu nedenle MESEM'e olan nakillere sınırlama getirilmelidir.

21-Koordinatörlükte veya okulda kullanılan bazı belgeler dijital ortama aktarılmalı, kontrolleri dijital ortamlarda sağlanmalıdır.

22- Okulların yükünü azaltmak anlamında memur sayıları arttırılmalıdır.

23-İl milli eğitimler tarafından okullara fiziki imkânlarını aştığı halde kayıt yapmaları yönünde baskı yapmalarının önüne geçilmeli, okul idarelerinin çalışma yükü azaltılmalıdır. Anadolu liselerine göre iş yüklerinin fazla olmasından dolayı okul idarecilerine ek ödemeler yapılmalıdır.

24- MESEM'lerde çalışan öğretmenlerin sorunlarla ilgili görüşleri alınmalıdır. Bakanlık yetkilileri okul yöneticilerinden sorunlarla ilgili saha bilgisi almalıdır.

25-Kayıt dönemlerinde alan ve dal belirlemeleri belirli kurallar çerçevesinde yapılmalı, bir öğrenci için bir sınıf açılmamalıdır.

26- Okullarda diğer okullardan daha fazla görülen disiplin sorunlarının önüne geçebilmek için disiplin kurallarının mesleki eğitime göre düzenlenmelidir.

- 27-Okul yöneticileri meslek dersi öğretmenlerinden seçilmelidir.
- 28- Öğrenciler mezun oldukları alanda çalışmalarını için zorlayıcı önlemler alınmalıdır.
- 29-MESEM'lerin belge veren eğitim kurumları olma imajından kurtarılmalıdır.
- 30-Mesleki eğitimin geliştirilmesi için çalıştaylar yapılmalı, Türkiye şartlarında bir mesleki eğitim modeli üzerinde değerlendirmeler yapılmalıdır.

SONUÇ

Teknolojik gelişmeler ve istihdam alanlarına göre şekillenen mesleki eğitimde MESEM modeli popülist politikalara yer verilmeden planlanmalıdır. Türkiye’de yaşanan yüksek öğrenimdeki yığılma, öyle gösteriyor ki mesleki eğitimde de kendini göstermektedir. Her geçen gün mesleki eğitime geçen öğrenci sayısının artması ülkede mesleki eğitimin öneminin kavrandığı şeklinde algılanmaktadır. Oysa gerçekler hiç de öyle görünmemektedir. Türkiye’de yüksek öğrenime devam etmenin hayat garantisi getirmediği ve üniversite mezunu işsizlerin sayısının çığ gibi büyüdüğü ortadadır. Benzer bir tehlike mesleki ve teknik eğitim veren okullar için de geçerli duruma evrilmiştir. Gerekli planlamanın yapılmaması, gününbirlik alınan kararlar sorunları da beraberinde getirmektedir. Türkiye gündemine ‘çocuk işçi ölümleri’ ile gelen MESEM’ler mesleki eğitimin en zayıf halkasını oluşturmaktadır. Gerek ailelerin yaşadığı ekonomik zorluklar neticesinde gerek eğitim politikalarının yanlışlığı ile küçük yaşta büyük yüklerin altına girmek zorunda kalan öğrenciler piyasanın aradığı ucuz iş gücü ihtiyacını karşılayan elemanlar konumunda hayata başlamak zorunda kalmaktadırlar. Bu sorunu ciddi denetim ve yaptırımlarla büyük ölçüde çözen dünya ülkelerinde mesleki eğitime ve öğrencilerin can güvenliğine, gelecek garantisine ne kadar önem verildiği ortadadır. Mesleki eğitim ülkelerin hem yetişmiş ara eleman ihtiyacını karşılayacak nitelikte hem de sorun üreten değil hayat kurtaran bir yapıda olmalıdır.